

گزارش پژوهشی :

بررسی جیره غذایی مرغ گوشتی در ایران و راهکار کاهش وابستگی این صنعت به واردات

انديشكده اقتصاد مقاومتی

گروه کشاورزی

مردادماه ۱۴۰۱

رهبر معظم انقلاب: علاج برون رفت از مشکلات کشور «اقتصاد مقاومتی» است.

معرفی اندیشکده اقتصاد مقاومتی

اندیشکده اقتصاد مقاومتی یک کانون تفکر با مأموریت «تصمیم سازی برای حل مسائل اقتصاد کشور در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی» است که در سال ۱۳۹۵ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

شناسایی شبکه مسائل در هر حوزه موضوعی، طراحی راهکار برای حل مسائل احصاء شده و هم‌اندیشی جهت ارزیابی و تدقیق آن، بررسی تجربیات جهانی، طرح مباحث در فضای نخبگانی و رسانه‌ای و پیگیری راهکارهای ارائه شده از دستگاه‌ها و مسئولین مرتبط به منظور اتخاذ تصمیمات لازم، از جمله فعالیت‌هایی است که در اندیشکده انجام می‌شود.

علاقه‌مندان می‌توانند از طریق سایت Mett.ir با اندیشکده اقتصاد مقاومتی در ارتباط باشند و نظرات، انتقادات و پیشنهادهای خود را در خصوص این گزارش و همچنین سایر فعالیت‌های اندیشکده، مطرح کنند.

بررسی جیره غذایی مرغ گوشتی در ایران و راهکار کاهش وابستگی این صنعت به واردات

کشاورزی	گروه موضوعی:
پژوهشی	نوع گزارش:
۱۴۰۱۰۵۶۱۶	شناسه:
۱۴۰۱/۰۵/۱۰	تاریخ انتشار:
مهدی خداوردی	تهیه و تدوین:
مهدی سروی	مدیر مطالعه:
محمد مهدی یزدانی	ناظر علمی:

خلاصه مدیریتی

میزان تولید گوشت مرغ در ایران در سال ۱۳۹۹ حدود ۲,۶ میلیون تن بوده است. بر این اساس برای تولید این مقدار گوشت مرغ به بیش از ۱ میلیارد جوجه یک روزه و بیش از ۵ میلیون تن خوراک نیاز بوده است. جوجه‌های رایج گوشتی در ایران به صورت عمده از طریق دو نژاد راس و آرین تامین می‌شوند که نژاد راس یک نژاد کاملاً وارداتی است اما نژاد آرین تحت مالکیت دولت قرار دارد.

بررسی‌ها نشان می‌دهد سهم سویه داخلی آرین در تامین گوشت مرغ کشور طی سال‌های اخیر حداکثر ۱۰ درصد و بیشترین سهم بازار جوجه یک روزه از سویه وارداتی راس بوده است. لاین آرین از سال ۱۳۷۱ از طریق یک شرکت هلندی به نام هایبرو وارد ایران شد و از همان سال تولید و تکثیر لاین این نژاد به صورت کامل در اختیار ایران قرار گرفت. اما از اواخر دهه ۷۰ به بهانه ایجاد رقابت و تنوع مصرف گوشت مرغ در کشور، نژاد راس نیز به صورت جوجه اجداد وارد کشور شد. از همان سال سهم بازاری نژاد راس به دلیل ویژگی‌های کیفی مطلوب نظیر ضریب تبدیل مناسب و سنگین وزن بودن آن نسبت به سویه آرین، در بازارهای داخلی افزایش پیدا کرد.

در حال حاضر جیره غذایی رایج جوجه‌های گوشتی در ایران (راس و آرین) بر پایه دو نهاده لوکس تغذیه‌ای (ذرت و کنجاله سویا) پایه‌ریزی شده است، از قضا با توجه به شرایط اقلیمی ایران امکان تولید هر دو محصول در حال حاضر در کشور فراهم نیست و عمده نیاز کشور از طریق واردات تامین می‌شود.

بنابراین دو چالش اصلی تولید گوشت مرغ شامل وارداتی بودن نژادهای رایج جوجه‌های گوشتی کشور به دلیل عدم بهره‌وری مناسب سویه داخلی آرین نسبت به نژاد انگلیسی راس و واردات گسترده نهاده‌های مصرفی به کشور است.

در همین راستا برای کاهش سهم نژاد راس در تولید گوشت مرغ نیاز است اقدامات مناسبی برای بهبود عملکرد نژاد لاین آرین انجام گیرد که این موارد شامل تعیین دقیق احتیاجات تغذیه‌ای سویه آرین، اصلاح نژاد این

سویه به منظور بهبود ضریب تبدیل و کاهش تلفات و بروز رسانی دائم دفترچه راهنمای پرورشی آراین متناسب با پژوهش‌های صورت گرفته بر روی این سویه است که باید در دستور کار دولت قرار داشته باشد.

برای کاهش وابستگی به واردات نهاده‌های مصرفی نیز باید موضوع اصل بهره‌وری در تولید و افزایش مصرف نهاده‌های جایگزینی که امکان تولید داخلی دارند، فراهم شود.

به همین منظور رعایت فنون مناسب در پرورش مرغ، تولید و مصرف مرغ سایز به جای مرغ‌های سنگین وزن و بهبود ضریب تبدیل دان به گوشت می‌تواند در کاهش مصرف خوراک موثر باشد. به عنوان مثال کنون متوسط ضریب تبدیل (میزان مصرف خوراک به ازای تولید یک کیلو گوشت) در کشور ۱,۹۹ است، بهبود ۰,۲ واحدی ضریب تبدیل مرغ باعث کاهش مصرف نهاده‌ها به میزان ۷۰۰ هزار تن می‌شود که حجم قابل توجهی از واردات نهاده‌ها را کم می‌کند.

از سویی دیگر بررسی خصوصیات فیزیولوژی و جیره مورد نیاز جوجه‌های گوشتی (راس و آراین) نشان می‌دهد هر دو سویه نیازمندی‌های تقریباً یکسانی در خصوص دریافت مواد مغذی نظیر پروتئین، انرژی، مواد معدنی، مواد ویتامینی و... دارند و تنها تفاوت در ضریب تبدیل این سویه‌ها است. در حال حاضر ضریب تبدیل سویه راس ۱,۷ و سویه آراین نیز ۱,۸۱ است که دلیل این مسئله مربوط به توسعه مناسب سویه خارجی راس نسبت به سویه داخلی آراین است.

به همین منظور در گفتگو با ۸ نفر از خبرگان و کارشناسان صنعت طیور، بررسی مقالات و تجربیات دیگر کشورها در خصوص جیره‌های غذایی سویه‌های رایج جوجه‌های گوشتی در ایران، این موضوع به اثبات رسید که امکان جایگزینی بسیاری دیگر از نهاده‌ها به جای ذرت و سویا وجود دارد.

به عنوان مثال محصولاتی نظیر گندم، جو، سورگوم، تریتیکاله و برخی دیگر از غلات امکان جایگزینی به جای ذرت و محصولاتی نظیر کنجاله کلزا، کنجد، کاملینا، گلرنگ و برخی دیگر از دانه‌های روغنی امکان جایگزینی به جای کنجاله سویا در جیره‌های جوجه‌های گوشتی را دارند. نکته قابل توجه در خصوص این محصولات آن

است که تمامی نهاده‌های جایگزین با شرایط اقلیمی کشور تناسب دارند و در صورتی که این محصولات در داخل تولید شده و با قیمت مناسب نسبت به نهاده‌های وارداتی در اختیار تولیدکنندگان قرار گیرند بدون هیچ مشکلی در جیره غذایی طیور استفاده خواهند شد.

این در حالی است که فرآوری برخی از ضایعات دام و طیور نظیر پودرپر، پودر خون، پودر گوشت‌واستخوان و سایر ضایعات کشتارگاهی نیز امکان استفاده در جیره جوجه‌های گوشتی به جای کنجاله سویا را دارند. البته استفاده از ضایعات کشتارگاهی نیازمند تضمین سلامت این نهاده‌ها است که باید توسط مراجع نظارتی مورد تایید قرار گیرند.

در همین راستا بررسی جدول ۱ نشان می‌دهد در صورت استفاده از نهاده‌های گندم و کلزا به میزان ۴۰ و ۱۶ درصد در جیره، به عنوان جایگزین ذرت و کنجاله سویا، قیمت هر کیلوگرم خوراک جوجه‌های گوشتی، بدون در نظر گرفتن قیمت روغن و دیگر مواد افزودنی، حدود ۶۸۰ تومان ارزان‌تر خواهد کرد.

جدول ۱. محاسبات قیمتی نهاده‌های اصلی جیره جوجه‌های گوشتی برای یک دوره پرورشی در یک کیلوگرم خوراک

نهاده ها	قیمت روز (تومان)	جیره رایج (درصد)	جیره پیشنهادی (درصد)
ذرت	۱۰,۷۰۰	۶۱	۱۹
کنجاله سویا	۱۷۰۰۰	۳۱/۴۶	۱۵/۵
گندم	۱۱,۵۰۰	—	۴۰
کنجاله کلزا	۱۲,۰۰۰	—	۱۶
پودر ماهی	—	۲	۲
روغن	—	۱	۳/۱
کربنات کلسیم	—	۱/۱۶	۱/۲
دی کلسیم فسفات	—	۱/۹۶	۱/۷
بی کربنات سدیم	—	۰/۲	۰/۲
نمک	—	۰/۲	۰/۲
مکمل معدنی	—	۰/۳	۰/۳
مکمل ویتامین	—	۰/۳	۰/۳
دی ال متیونین	—	۰/۳	۰/۲۷
ال لیزین هیدروکلراید	—	۰/۱۲	۰/۲۳
قیمت کل (تومان) ^۱		۱۱,۸۰۰	۱۱,۱۲۰

میزان مصرف ذرت و کنجاله سویا در کشور جهت تولید ۲,۶ میلیون تن گوشت مرغ به ترتیب ۳,۱۵۰ هزار تن و ۱,۵۰۰ هزار تن است. در صورت جایگزینی ۴۰ درصدی گندم و ۱۶ درصدی کنجاله کلزا در جیره جوجه‌های گوشتی در کشور، از سهم ذرت و کنجاله سویا مصرفی به ترتیب ۲,۰۷۷ هزار تن و ۸۴۲ هزار تن کاهش خواهد یافت که ۱,۲ میلیارد دلار در مجموع صرفه جویی ارزی به دنبال دارد.

بنابراین نیاز است دولت برای کاهش وابستگی به واردات صنعت مرغداری کشور نسبت به توسعه نژاد آرین و افزایش تولید داخلی نهاده‌های جایگزین اقدامات و برنامه‌ریزی‌های لازم را انجام دهد.

^۱ قیمت بدون در نظر گرفتن افزودنی‌ها و ریز مغذی‌ها است.

فهرست مطالب

۸	مقدمه.....
۱۰	فصل ۱. خصوصیات فیزیولوژیکی و ترکیب رایج جیره غذایی سویه‌های راس و آرین.....
۱۰	۱-۱- معرفی سویه آرین.....
۱۴	۲-۱- معرفی سویه راس.....
۱۶	۳-۱- تفاوت‌های فیزیولوژیکی و عملکردی دو سویه آرین و راس.....
۱۷	۴-۱- ترکیب رایج جیره غذایی سویه‌های راس و آرین.....
۱۹	فصل ۲. چالش‌ها و الزامات تامین جیره غذایی رایج جوجه گوشتی با در نظر گرفتن اصل بهره‌وری.....
۱۹	۱-۲- تولید.....
۲۰	۲-۲- محدودیت‌های واردات.....
۲۰	۳-۲- فرآوری.....
۲۲	۴-۲- توزیع.....
۲۳	۵-۲- تقویت پتانسیل ژنتیکی آرین.....
۲۳	۶-۲- مدیریت سالن‌های پرورشی.....
۲۴	۷-۲- مصرف محصول نهایی.....
۲۵	فصل ۳. جیره مطلوب سویه‌های گوشتی در کشور با هدف کاهش وابستگی به واردات.....
۲۵	۱-۳- ویژگی‌های لازم برای یک نهاده جایگزین ذرت و سویا.....
۲۵	۲-۳- ملاحظات لازم هنگام استفاده از مواد خوراکی جایگزین ذرت و سویا.....
۲۶	۳-۳- منابع خوراکی جایگزین با منشاء گیاهی (محصولات فرعی گیاهی).....
۲۶	۱-۳-۳- دانه‌های غلات و محصولات فرعی آنها.....
۳۶	۲-۳-۳- محصولات فرعی دانه‌های روغنی (کنجاله‌ها).....
۴۰	۴-۳- منابع خوراکی جایگزین با منشاء حیوانی (محصولات فرعی حیوانی).....
۴۰	۱-۴-۳- محصولات فرعی کشتارگاهی.....
۴۵	۲-۴-۳- حشرات و شفیله یا لارو آنها.....
۵۰	فصل ۴. جمع بندی.....
۵۳	منابع.....

فهرست جداول

- جدول ۱. محاسبات قیمتی نهاده‌های اصلی جیره جوجه‌های گوشتی برای یک دوره پرورشی در یک کیلوگرم خوراک..... ۵
- جدول ۲. احتیاجات تغذیه‌ای جوجه گوشتی آرین..... ۱۳
- جدول ۳. احتیاجات تغذیه‌ای برای پرورش گله مخلوط مرغ و خروس با وزن زنده ۲/۵ الی ۳ کیلوگرم در زمان کشتار..... ۱۵
- جدول ۴. روند افزایش وزن هفتگی در دو سویه راس و آرین (گرم)..... ۱۶
- جدول ۵. روند مصرف دان هفتگی در دو سویه راس و آرین (گرم)..... ۱۶
- جدول ۶. ضریب تبدیل هفتگی در دو سویه راس و آرین..... ۱۶
- جدول ۷. مقایسه عملکرد در ۴۲ روزگی در دو سویه راس و آرین (گرم)..... ۱۶
- جدول ۸. نمونه جیره جوجه‌های گوشتی (واحد: کیلوگرم در تن)..... ۱۷
- جدول ۹. مقادیر استفاده از مواد خوراکی در جیره جوجه‌های گوشتی (همه مقادیر بر حسب درصد هستند)..... ۴۹
- جدول ۱۰. محاسبات قیمتی نهاده‌های اصلی جیره جوجه گوشتی برای یک دوره پرورشی در یک کیلوگرم خوراک..... ۵۲